

# Pólskt Blóð.

PYZK-PÓLSK SAGA

Gústina var að eðlisfari lítt frjálýslynd í skoðunum sínum. Henni fannst það mjög eðlilegt, að Xenia elji hana, því slíkt var eigi annað en einkenni göfugs ætterna, en við Janek, er aldrei hafði talað eitt orð til hennar, en að eins stundum gert henni einhverj meinausn gíkk, var henni fremur illa og nefndi hann aldrei öðru nafni en "húsganga-prins". Því það var svo sem auðsæð á öllu, að hann var enginn sánnur greifi, því ella mundi hann vissulega hafa farið með hana á líkan hátt og Xenia jafnan gerði.

Það var einn sólbjartan fagra vordag, að greifi Gustaf Adolf hafði látið aftur augn að fullu og öllu. Hafði hann fundist ænema dags kyr og kaldur við skrifborð sitt, og hafði þar dauðinn þegar fyrir nokkrum stundum leyst hann frá hinum jarðnesku þjáningum hans. Var það hjartveiki hans, er ölli því, að endirinn kom svona hastalega og þá er menn stízt bjuggust við því.

Fjárhaldsmaður hinna munaðarlausu barna, friherra von Drach, mæltu greifans, hafði þegar flýtt sér að banaseng hins framliðna greifa, ráðstafað því, er gera þurfti og séð svo fyrir, að Janek, er nú var 16 ára að aldri, var samkvæmt fyrirmælum greifans, sendur á opinberan skóla.

En Xenia var tekin í húsbóndinu. Að öðru leyti átti alt að standa óhaggað til hausta á Proczna.

Þá er verið var að afbráða þetta, hafði hin litla greifastrú af einhverri tilviljun litið framán í Gústinu, og var þá eigi laust við, að hún skelfdist af ægna-ráði því, er hún sá. —

Indæll, leyndardómsfullur ilmur sveif yfir hinni blómskjóla heiði. Raudleitt flögruðu um í sólskininu og léku sér á milli laufanna á hinum kyrru, hávöxnu runnum. Hægur andvari fór um loftið og hinir marglitu tinnustearn skín milli hinna voðfeldnu þúfa. Endalausum fjarska breiddi sig út hin austur-prússenska heiði.

Öðrumegin láu hinir dimmu skógar, og þar risu turnar Proczna hátt yfir trjátoppana; en um miðbikið saust, gegn hinum bjarta sjóndeldarhring, réttir úr píll-kvistum, þar sem hin ungu hross höfðust við á samröðttunum.

Janek hafði oftinnis ríðið þarna út á heiðinni hinum fríandi hesti sínum, svo stundum skifti. Hann elakaði svo mjög að þessa tilgangslaut um í guðs víðu veröld. Þá var ekkert er hepti hann, þá þótti hann geta tekið höndum hinn glóandi sólarhnött þarna úti í geiminum, og laupði í kapp við haust-storminn, eða gripði byssukúlu sína áður en hún næði takmarki sínu. Og stóltur og frjáls sem einhver guð fornaldarinnar þeysti erfinginn að Proczna fram á gæðingi sínum, er hann virtist samgróinn við; þá leiptrúðu augu hans af gleði, þá flókti hið lokkaða hár hans fyrir vindinum.

Oft hafði Xenia, er hún hleypti hesti sínum við hlið honum, hneykslast á því er hann þannig þeysti áfram á óstöðluðum og ótömdum folum og kallaði til hans: "Þú ríður ekki fyrirmanalega, Janek. Þú ríður ekki eins og greifi, heldur eins og Indíáni." Og þó hafði hann sjálf oftlega komið övörum að hinni litlu greifastrú, er hún með samankreistum önnunum reyndi að halda sér fastri á hinni hála hestbaki.

En vei þeim, er hefði dirft að minnst á þetta. Um mikinn krók hafði Janek ríðið yfir heiðina til skógarins; hafði hann þá fundið tóu og elt hana, þar til hún komst undan ofan í kanínu-gren. Stökk hann þá af baki af hinum löðuraveitta hesti sínum, og tindi nokkrar seinvaxnar liljur, til þess síðar meir að fleyja þeim í kjöltu systur sinnar, því hann vissi að það var vandi hennar að sitja seinni part-dags við skógarheðina og lesa þar í bók og bíða hans.

Stýrdi hana nú hesti sínum og léga milli greinanna til þess að komast nær henni. Það stóð og heima. Eigi langt þaðan sá hann hin hvítu fót hennar skína á milli laufanna.

Janek stöðvaði hestinn stundakorn og virti hana fyrir sér; aldrei hafði honum sýnt hún svo falleg og þó svo annarleg.

Þótti honum þá sem hin grannvaxna, velskapaða, en þó nokkuð barnalega mynd hennar, væri nokkuð lík enjöhvítum álfi, er risið hefði upp úr hinu bylgj-ötta græna grasi. Hann hafði eitt sinn lesið sögu um Loreley hina þýðu galdrakonun, er situr á kletti í geislu kvödsólarinnar og kembir hið gullna hár sitt. Xenia var og von að strjúka hina ljómandi lokka frá enni sínu, einmitt eins og hin fagra tófrakona á klettinum við Rínfljóði.

Tófrakonan Loreley! Hún snýr bakinu að honum. Hinir háu runna; skyggja á hana, er hann smá færir sig nær og mynda vegg milli barna Dynar greifa.

Janek færir sig nær og nær og heyrir nú málróf hennar.

"Þú skalt og verður að segja mér sannleikann, Gústina," segir hún, "eg skipa þér það."

Já, það var hin stolta, kalda rödd systur hans, en rétt hjá henni sá Janek svartan kleðnað og þrjá nokk gegnum runnana — rétt hjá heani situr Gústina.

"Eg þori það eigi, greifinn hefir bannað það, og hvaða gagn gæti það gert. Gauks-eggis er hvort sem er komið í hreiður yðar og nú er eigi annað fyrir en að þegja og hlýða."

"Hvern áttu við er þú talar um gauks-eggis? Er það Janek?"

"Hver skyldi annars vera."

"Hversu dirfist þú að kalla bróður minn mér vandalausan." Xenia ris á fætur og varir hennar titra.

"Bróður yðar! Gústina rekur upp skellihlátur. "Í guðs nafni, greifastrú, aldrei mundi eg dirfist að nefna bróður yðar svo."

Janek þótti sem hann hefði fengið hnefahögg beint í andlitið. Hann féll ósjálfrátt á kné, studdi handleggjum á steininn og hlustaði; voru kinnar hans glóandi af reiði.

"Hvar á þetta við? Þú ert eitthvað kynleg, Gústina!" Rödd Xeniu titrar, bókinn rennur nið — af knám hennar og fellur til jarðar.

Þá leggur hin gamla kona höfuð sitt að eyrum Xeniu.

"Heyrið, greifastrú, hefir yður aldrei undrað, hvar Janek hafi fengið svarta hárið sitt? Hefir nokkru sinni annar eins svertingi verið í ættinni í mannaminnum? Hafði þér aldrei tekið eftir því, hve ólíkur pilturinn er yður? Þið eruð sem dögur og nótt. En mín vegna megid þér gjarna halda, að hann sé bróðir yðar. Eg að minsta kosti veit það, er eg veit."

Dimmir skuggar lifa yfir augu Janeks. Honum kemur til hugar, að þjóta upp og með einu hnefahöggi merja hinn hvásandi höggorm, er reynir til að ræna hann heiðri og sæmd. En hann stíllir bræði sína, bitur á jaxl og heldur kyrru fyrir þar sem hann er.

Hann vill heyra alt, alt. Hann þrýstir andliti sínu móti hinum svala mosa og finnur hversu hjartað berst í brjósti hans.

Þá segir Gústina frá ósæveðurs-nóttinni, fyrir tólf árum síðan, frá hinu pólska hyski, er beiddist húsaakjóls á Proczna, frá hinum söfandi töttrum klædda pilti, er greifinn tók að sér, og frá föðrum, um, uppreistarmanninum, er eigi gat litið sólarljósið — landshornamenn — tapaðar verur!

Xenia hljóðar upp af skömm og reiði.

"Nei, þetta skal aldrei viðgangast. Æ, pabbi, pabbi; hversu gæzt þú farið að draga svona þitt góða og flekklausa nafn ofan í saurinn? — Sonur pólsks beiningamanns bróðir minn! Erfinginn að Proczna dreginn fram af lægstu stigum útlendar þjóðar! Og þetta gerir þú mér — mér! Gústina, hve eg hata gauks-eggis í hreiðinu!"

"Hún stekkur upp og þrýstir í ofsareiði sinni hinum kreptu höndum sínum að gagnaugunum.

"Gústina, ef þetta berst út — ef menn benda á blettinn á ættarskildi mínum. Þá skömm mun eg aldrei standast."

"Skömm," hljómaði líkt og hvelld rödd yfir hina þögulu heiði og "skömm" kvað bergmálið við í hjarta hins örvinglaða Janeks.

"Verið eigi hugsjúk, greifastrú, um þetta. Eigi mun eg hafa orð á því, né heldur Evald. Og hversu er þá hætt við, að það komist upp. Er líklegt að Janek sjálfur muni gera það? Eg held ekki, því þó hann fái vitneskju um þetta, er hann verður myndugur, af bréfi því, er greifinn hefir eftirlátið sér, mun hann að minni hyggju að verða síðastur manna til að bera það út."

Þá leit Janek stoltlega upp og brann eldur úr augum hans; hóf hann upp knýttan hnefann og skók hann mót þeim er talað hafði.

Öll heiðin svam í blóðlituðum logum. Sólin seig til víðar í purpuradýrd og tófrakonan Loreley stóð þar svo fölleit í ljóma kvöldroðans.

"Skömm, skömm," kvað vindurinn í krónum trjáanna. Þá liðu skuggarnir dýpra og dýpra yfir skógin og döggr næturinnar féll í dauðabögn yfir sléttuna.

Og erfinginn að Proczna lyfti hægt upp hinu dökklokkaða höfði sínu.

"Hún er þá ekki systir mín!" Undarlegar tilfinningar sýndu sig á svip hans og brjóst hans reis og féll af djúpum andardrætti. "Hún er þá eigi systir mín."

Hann snéri sér við og leit yfir að hallarturninum á Proczna. Hugur hans leið langt, langt aftur í tímann. Hann sá veifar blakta á turnum þessum, er heilsuðu arftökumanni ríkisgreifans af Dynar, sem hinum nýja drotni, og þessi arftökumaður var hann sjálfur, smáinn, gauks-eggis í hreiðinu.

Janek hló kuldahlátur og mælti í hálfum hljóði: "Þann dag, sem þetta skeður, munum við gera upp reikning vorn, Loreley göð."

Því næst gekk hann burtu og bar nú hátt höfuð. — Liljurnar láu visnar á mosanum, tröðnar undir fótum hans. — Nú var eigi lengur neinn er hugsaði um, að taka þær upp og strá þeim sem ástarmarki í skaut einhverrar stúlkú.

Næsta morgun gekk Janek inn í herbergi systur sinnar.

Hún sat við opinn gluggann og laut höfði sínu yfir uppdrætti. Hið bjarta sólskin féll skáhalt inn yfir hnacka hennar og hiner þykku hárléttur. — Vinviðarlaufið vafði sig um hinn háa glugga og sló grænum hring um höfuð stúlkunnar.

"Góðan daginn, Xenia!"

Kveðja hans var að vanda hlý og innleg.

Xenia leit upp með óþýðum kuldaþvipp. Var hún bleikari en vanalega og virtist honum, sem útlið þessara tólf ára stúlkú fremur minti á fullorðna konu en barn.

"Hveð vilt þú?" spurði hún þurlega.

Janek studdist fram á íbenholtsborðið og leit fastlega í augu hennar.

"Eg hefi nokkuð skritið að sýna þér í trjágarði-inum. Eg ætlaði að gleðja þig." Komdu með mér.

"Nei, eg ætli eigi neinnar hugulemi af þinni hendi," var svar hennar og hún glotti háðalega.

"Hér er eigi um það að ræða. En mér hefir tekist að leika list eina. Manstu ekki eftir fallaga eplatrénu. Við vorum hrædd um að það mundi deylla og þú hlóst að mér, er eg röðursetti nýjan kvist á krónuna, því kvistur þessi var af annarlegum stofni. Komdu niður og litu á undur það, sem orðið hefir."

Xenia leit upp til Janeks með heiptarsvip í sínum dökku augum, flegði frá sér ritblýnu og gekk til dyranna á undan honum.

Hin annarlega grein á eplatrénu stóð í fullum gróðri.

Hin litla greifastrú leit til hans og beit sig í varirnar, til þess að bæla niður hina sjóðandi reiði, er ætlaði að brjóstast út.

"Vesalings tréð," sagði hún loksins, "er verður að þola slíkan aukteinung á stofni sínum."

Janek lét brýnnar siga og svaraði:

"En sem yðri annars að tortýnast ef eigi aukteinungur þessi gæfi því líf."

"Betra væri að lifa undir lok, en að halda lífi fyrir slíkt kák." svaraði Xenia dremblega. Betra væri að hverfa hreinn og flekklaus, en að láta vanhelga krónu sína með kvisti óæðra kyns."

"Inn í landeign Proczna skal ekkert annarlegt efni laumast og engin ný grein skal þar láta úr sér spretta falsblóm á gamalli rót. Eg vil það eigi! Eg læt það eigi viðgangast! Heyriðu það, Janek? Eg þoli það alla ekki."

Þreif hún þá keyrið úr hendi hans og sló hin hvítu blóm til jarðar, en hinn nýi viðarteinungur beygðist og brotnaði.

Dreyraður roði fór um andlit erfingjans að Proczna og í bræði sinni þreif hann í handlegg henna:

"Xenia!" sagði hann og hristi hana fremur óþyrmelega.

"Þessi blómgaða hvísl var mér sönn gleði, hún var umbun fyrir margra mánaða fyrirhöfn. Það var hingað, að faðir okkar sáll gekk hina síðustu göngu sína og nú elar þú hana niður, af tómri illginni og einþykni. Bið mig forláts, fautinn þinn! Eg krefst þess, eg vil þú gerir það, — minn vilji eins ósveigjanlegur og þinn."

Hún fölnaði af reiði og reyndi að slíta sig af honum; en stóð alt í eiau kyr, flegði höfðinu aftur á bak og rak upp skellihlátur; eldur brjóðu og fyrir-litningar leiptraði úr augum hennar, alveg eins og á mynd hinna fögru Xeniu í riddarasalnum.

"Eg að biðja þig forláts!" sagði hún, og í orðum hennar og róm lá eitthvað óendanlega særandi. Það var sem hún nær því yxi um helming.

"Ef þú vilt heita skynsemi gædd vera, þá verður þú að kannast við hve illa þér hefir farist og biðja mig forláts."

Janek reyndi að tala stillilega, en varir hans titraðu og orð hans voru sem skipun.

Hún virti hann fyrir sér með fyrirlitningarvip. "Nei, eg geri það aldrei," sagði hún og nísti tönnunum. "Vogaðu eigi að snerta mig lengur. Sleptu mér, þú — þú —"

Hún þagnaði snögglega og fölnaði upp. Hennar eigið dramb og hræðsla hennar fyrir heiminum, bundu tungu hennar og hindruðu hana frá að fleygja í andlit honum svívirðingarorðum þeim, er voru á vörum hennar.

Janek gaf nákvæmar gætur að henni og úr augum hans brann sem sigrihrósandi eldur. Hann kreisti handlegg hennar enn fastar og mælti fyrir munni sér:

"Það er í síðasta skifti — hugsaðu þig vel um, Xenia."

"Nei — nei — nei — og ennþá eitt sinn nei!"

Þá gerðist nokkuð óheyrilegt. Keyrið hvein í loftinu og á næstu stund sást breið, rauð rák á hinni litlu hendi. Þá slepti Janek henni og höfðaði felmsfullur undan.

Lágur skrákur heyrðist frá vörum hennar. Hissa og óttaslegin blindi hún á hann, en féll þá hugur og náfölnaði.

Hún ætlaði að tala og þrýsti, mæðin, vörum saman. Hún ætlaði í heiptarbræði sinni að reiða upp hina kreptu, brennimerktu hendi sína og slá í höfuð hans, en lét hann falla skjálfaði. Tár móðgaða stærilætis vættu augu hennar. Hún keyrði höfuð aftur á bak, dró andann djúpt og snéri við honum bakinu.

Þetta var hið fyrsta hirtingarhögg, er hin litla ríkisgreifastrú varð fyrir. Janek skreytti eigi meira um hana, en gekk með mesctu ró og stílling að eplatrénu til þess að reyna að bæta hina brotnu kvist. Hann hirti alls eigi um afleiðingar högginsins; það fékk jafnvel minna á hann, en þó höggði hefði hitt óvið-ráðanlegan hest eða illa vörninn veiðihund, því skepnur þessar láta sé þó loksins segjast. En hinn rauð-leiti liti fauti við gera uppreisn, vildi vera óskynsamur.

Þegar Xenia var horfin eftir hinum sóllýsta vegi, leit Janek þó á áttina, er hún hafði haldið. Hann varp mæðilega öndinni. Það var sem höggði hefði hitt sjálfan hann, svo mjög sárnaði honum það, er nú hafði gerzt.

Sneri hann sér þá að hinni brotnu hvísl. Virtist honum þá sem hann hér sæi sjálfan sig. Annarleg-

an teinung á annarlegum stofni, brotinn af órlaganna hlífðarlausu hendi og kastað út í veröldina.

Hann þrýsti hendinni að brjósti sér. Hann skildi eigi að fullu hvað það var, sem hreyfði sér þar; honum þótti líkt og í þungum þínulegum draumi, sem upprætt hefði verið í hjarta sjálfs hans ungun fögrum blómknappi. En á næstu stundu var hann alt í einu sem annar maður og háðalegir drættir léku um munnvik hans.

Frá þessum degi varð mikil breyting á umgengni systkinanna. Hin fyrri alúð var sem algerlega horfin og gleymd. — Margar vikur liðu nú stundum svo, að Xenia eigi talaði orð til Janeks. Stólt og frábægjandi stóð hún frammi fyrir honum og svipurinn í hinum dökku augum hennar virtist kremja hann sundur.

Og Janek, hið þýða, eftirlátssama barnið, er aldrei hafði matið neitt því líkt, sem að geta lesið hverja óskina úr augum hinna ástriku systur sinnar; hann var nú sem á svipstundu algerlega breyttur. Hann beitti nú allskonar ráðriki við hana; gerði flest þvert ofan í óskir hennar, galt líku líkt og lét hana fyllilega finna til þess, að hann var eldri og erfiðerr-ann að Proczna.

Hve undarlega leiftrúði eigi hin brosandí augu hans, er hann sá hana nista tönnunum og risa upp í móti hinu þjakandi oki, er hún sjálf, af nokkurskonar óvitandi drambi, hafði lagt á herðar sér.

Best væri, að þessi flækjngur eigi fengi nokkra vitneskju um, af hve láum stigum að hann væri kominn, því eigi væri ólíklegt, að hann þá kynni að bera það út, henni til vanvirðu en sjálfum sér til lofa. Mætti honum eigi standa á sama, þar sem hann nú hafði gerst Dynar greifi? En hún, Xenia, mundi aldrei lifa það, að hið gamla, virta nafn hennar væri í saurinn troðið. Því var það, að hún með hinu staklega, járnharða þreki sínu, bar alla þá áreitni og daglegar skapraunir, sem hún varð fyrir af hendi þessa hataða smáættaða pils, heldur en að lægja sína eigin drambsemi.

Takmarkslaus heift til föður hennar hafði nú fengið vald yfir henni. Fyrir meir hafði hún daglega skreytt grafir foreldra sinna með nýjum blómum. En nú lét hún Janek fara þangað einan og sat sjálf í þungu skapi yfir bókum sínum.

Gústina reyndi í fyrstu að halda í við gauks-eggis, því hún hélt að hún ætti enn við hinn forna, eftirlátssama Janek. En henni varð ekki kápan úr því klæðinu. Hin gamla kona höfðaði í ofsbóði undan, er hann endurgalt einhverja óskammfeilni hennar með duglegum löðrung. Ef hún þá kærði þetta fyrir kennara Janeks, var svo fjærri því, að hann tæki málsað hennar, heldur ávitaði hana fyrir óútlýðilegt athæfi hennar gagnvart hinum unga manni. Líkaði henni þetta, se mvonlegt var, mjög illa og fór nú að auka úr sér illyrðum.

Sæludagar hennar voru nú á enda. Hún mátti nú eigi að eins þola ofsa og bráðlyndi Xeniu, heldur og hina nær því svívirðilegu meðferð, er Janek sýndi henni, því hann lét hana ljóðlega skilja, að hún væri að eins óbreytt vinnukona og ekkert annað. Eigi fór Janek með neinn mann á Proczna neitt því líkt sem hina gömlu konu Gústinu.

Loks rann upp sá dagur er erfiðerrann að Proczna skyldi kveðja hið rólega heimili sitt um nokkur ár, til þess að ganga á aðalsmannaskólann.

Hægt gekk hann þá niður fyrir hinar háu tröppur hallarinnar og steig með kennara sínum upp í vagninn er þar beidd þeirra. Allir þjónarnir stóðu þar í hnapp og grétu falslausum tárur og veifuðu höttunum að skilnaði, því Janek hafði verið uppáhald allra nema Gústinu.

Köld og grafkyr stóð Xenia með krosslögðum handleggjum í húsdyrnunum og virti Janek fyrir sér. Aldrei hafði henni þótt andlit hans, með hinum sínu, nokkuð bleiku dráttum, svo hrokafult sem á þessari stundu, er hann með háðbrosi ypti hattinum og rétti henni hönd sína að skilnaði.

Já, hann dirfðist að rétta henni hönd sína, og það meðan ennþá sveidd undan högginu! Hún krosslagði enn fastar handleggjanna, flegði höfðinu aftur á bak og sagði kuldalega: "Vertu sæll."

Hönd hans leið niður.

"Í dag vilt þú eigi rétta mér hönd þína, svo sem eg væri einhver hataður, vandalaus maður," sagði hann í lágum hljóði. "Kannse þig idri þess, ef eg nokkru sinni sé þig aftur á þessum stað."

Hún svaraði með lágum hæðnishlátri en Janek flýtti sér niður tröppurnar, hellaði til allra hliða og svaraði skilnaðarkveðjum frá Proczna, eins lengi og hann gat eygt hina gömlu, einmana höll.

Líkt og hár, dimmur veggur risu loks hinir myrku skógar milli hins lifna og komandi tíma.

Afram, þið léttu brokkhestar, þenjidi ykkur. Mörg ár höfðu nú liðið. Auð og óbreytt var heiðin. Lyngið stóð í blóma og hinn dimmblái himinn lá sem hátt hvolf yfir Proczna.

Hinir gráu stórkostlegu turnar mændu hátt í loft upp, og þó að sólin sendi ljóma sinn yfir þá, var sem aldráð ónugt andlit, með þvinguðum bláðleik, depl- aði augunum á móti hinu skæra ljósi. Það var líkt og þegar gamalmenni færir sig nær björtum, heitum lóga, þó augu hans þoli illa birtuna.

Og þó er skritnast, þegar því líkist gamalmenni fer að róta í löngu gleymdum hirzlum eftir allskonar glingri frá æskuárunum til þess að skreyta með því hinn skorpna líkama sinn.

(Meira).